

Виолета З. Стојичић¹
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет²
Департман за англистику

Оригинални научни рад
УДК 811.111`42
811.163.41`42
Примљен: 27. 1. 2020.

Ема Н. Живковић
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за англистику

СТЕПЕНОВАЊЕ ИЗ ТЕОРИЈЕ ВРЕДНОВАЊА У ЕСЕЈИМА ЈОВАНА ДУЧИЋА И ЕМБРОУЗА БИРСА

Системско-функционална лингвистика развила је теорију евалуације као посебан приступ описивању начина на који се језик користи за процену, усвајање ставова и изграђивање односа између писца и читаоца. Формирањем позитивних или негативних ставова писац заснива одређени однос са читаоцем, при чему се они који се са ставом слажу приклањају писцу, док се они који се удаљавају од тог става од писца отуђују. У раду приказујемо анализу есеја Ј. Дучића и Е. Бирса коју смо спровели да би истражили домен степеновања у српском и енглеском узорку, који се тиче градирања појава које се могу поредити и категорија које немају скаларне вредности. Квантитативна процена указала је на то да је у узорку интензитет чешћи од фокуса, а да је интензификација суперлативом најучесталија.

Кључне речи: теорија евалуације, степеновање, интензитет, фокус, Дучић, Бирс

1. Уводна разматрања

Системско-функционална лингвистика значајно је допринела анализи текста, посебно развојем теорије вредновања (енгл. Appraisal Theory). Ова теорија се занима за језичка средства у текстовима различитих врста, и то за она која одражавају однос писца према читаоцу или

¹ violeta.stojicic@filfak.ni.ac.rs

² Припремљено у оквиру пројекта Иновације у настави и истраживања у области англистичке лингвистике и англоамеричке књижевности и културе, који се изводи на Филозофском факултету Универзитета у Нишу (бр. 360/1-16-1-01).

његов став према ономе о чему пише. Као што објашњава Вајт (2015), та језичка средства обједињена су термином језик евалуације (енгл. language of evaluation) и сматрају се средствима којима се открива став писца према појавама, предметима, догађајима и ситуацијама у тексту. Поменути теорија зачета је услед занимања за два питања у вези са ставом писца и читалаца, и то а) за питање природе става према нечему, тј. како текстови побуђују позитиван или негативан став, и б) како се у текстовима исказује став према неком становишту и идеји (VAJT 2011: 15).

Теорија вредновања се бави формулацијама које су се пре њене појаве у науци о језику изучавале под називима модалност, поларност, интензификација, метадискурс, и слично. Под њеним окриљем, проучавају се казивања (енгл. wording) различитих лексичких или граматичких структура путем којих писац исказује своје гледиште, како у појединачним исказима, тако и у целокупном тексту. Ханстон (2011: 153) је приметила, на пример, да фраземе којима се остварује евалуација углавном доприносе и кохерентности текста и да што је текст засићенији таквим средствима, то је већа вероватноћа да читалац препозна о каквој се евалуацији ради.

Врло значајан параметар у остваривању интерперсоналног значења (енгл. interpersonal meaning), које се реализује језиком евалуације, јесте степен личног улагања писца у тврдње и идеје које се намећу у тексту, такозвано степеновање (енгл. Graduation), које је предмет нашег рада. У поменутој теорији овај параметар се разматра преко појмова интензитет (енгл. force), што су средства којима се тврдњама даје интензитет или се он смањује, и фокус (енгл. focus), што су средства којима се границе семантичких категорија ублажавају или изоштравају (VAJT 2015).

2. Домен степеновања

Уопштено говорећи, степеновање је домен који садржи језичка средства којима се други домен, и то становиште (енгл. Attitude), и његови поддомени осећање (енгл. Affect), вредносни судови (енгл. Judgment) и естетски судови (енгл. Appreciation), могу нагласити или ублажити (MARTIN i ROUZ 2003: 42–48). У енглеском језику ово се постиже, на пример, интензификаторима, какав је прилог *extremely*, који омогућавају да се нешто пореди да би писац саопштио како доживљава нешто у поређењу са нечим другим. Овде спада и такозвана лексика гледишта (енгл. attitudinal lexis), лексика која показује како се на нешто гледа или нешто просуђује, у коју се сврставају енглески придеви *delighted* (срп. одушевљен) и *ecstatic* (срп. усхићен) (MARTIN i ROUZ 2003: 42–48).

Овакав тип степеновања јесте интензитет. Други тип степеновања је фокус. Овим средствима се изоштравају или ублажавају границе између категорија. За разлику од интензитета, фокус се тиче категорија које се не могу поредити, али се путем фокуса могу градирати.

У овом раду степеновање тумачимо према начелима из студије Мартина и Вајта (2005), чији ћемо аналитички апарат применити и у анализи узорка. Мартин и Вајт (2005: 137) наводе да степеновање подразумева две осе поступности, и то ону на којој се степенује према јачини или количини и ону на којој се степенује према прототипичности у категоријама и оштрини граница између категорија. Прва оса природно дејствује код категорија које се иначе скаларно процењују, и обухвата, на пример, придеве који се пореде, као и скале величине, опсега, снаге, и слично. Ово је оса интензитета. Интензитет обухвата процене јакости и количине. Процене степена јакости делују код квалитета исказаних придевима и прилозима, на пример у енглеском *slightly foolish* и *it stopped very abruptly*, код процеса, нпр. *This greatly hindered us*, и код модалности вероватноће, уобичајености, склоности и принуди, нпр. *it's just possible that* (MARTIN i VAJT 2005: 140). Степеновање у овом смислу назива се интензификација. Процена количине примењује се на ентитете и назива се квантификација. Овде спадају неодређен број, нпр. *a few miles*, и неодређене мере величине, расподеле или удаљености, нпр. *distant mountain* (MARTIN i VAJT 2005: 141).

С друге стране, степеновање према прототипичности дејствује тако што се феномени разврставају на скали према степену у коме одговарају неком суштинском или егземпларном примерку семантичке категорије. На пример, у енглеском језику помоћу придева какви су *true* (срп. *истински*) и *genuine* (срп. *прави*) појава се оцењује као прототипична, а уз помоћ израза *kind of* (срп. *некакав*) оцењује се као да је на маргини категорије (MARTIN i VAJT 2005: 137). Ово је оса фокуса, где се издвајају два поступка: уколико се прототипичност јасно означава, реч је о изоштравању (енгл. *sharpening*); насупротив томе, ако се дати ентитет описује као маргинални припадник категорије, онда говоримо о ублажавању (енгл. *softening*).

О осталим карактеристикама и функцијама степеновања биће речи у анализи узорка. У овом раду за узорак из српског језика одабрали смо прозу *Благо цара Радована* Јована Дучића, а за узорак из енглеског *A Sunic Looks at Life* Емброуза Бирса. Одабрани узорак обухвата филозофску прозу писача који су брзо и оштро проникли у људске побуде и понашања, и о томе пишу без околишања, исказујући опредељен став према појавама и јасан назор о свету. Домен степеновања описујемо и у узорку тумачимо према студији Мартина и Вајта (2005: 135–160). Најпре ће бити речи о квантитативној, а потом о квалитативној анализи узорка.

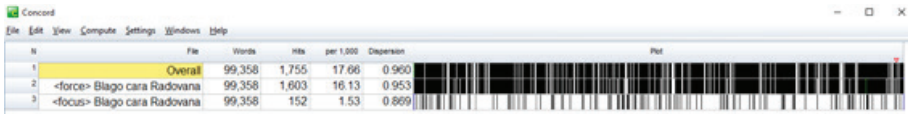
3. Степеновање у узорку

3.1 Квантитативна анализа

Квантитативна анализа корпуса подразумева анализу фреквентности и дистрибуције испитаних елемената у узорку. Применили смо је да бисмо показали која оса поступности, оса интензитета или оса фокуса, је учестала у српском и енглеском узорку, као и која језичка средства писци најчешће користе ради постизања различитих функција степеновања.

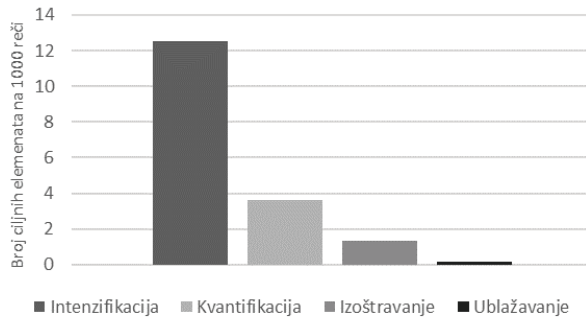
Испитане елементе смо ручно означили (енгл. tagged), а потом анализирали помоћу програма за претраживање и анализу корпуса WordSmith Tools 6.0 (SKOT 2014). Ручна анотација текста је метода која се стандардно користи приликом испитивања и упоређивања елемената језика евалуације у разним корпусима и текстовима (BEDNAREK 2008; TOMSON i ALBA HUEZ KARETERO 2014; FUOLI i HOMERBERG 2015). Квантитативну анализу засновали смо на 1) одређивању укупног броја испитаних елемената у корпусу, 2) одређивању густине испитаних речи (енгл. density), која представља број испитаних елемената на 1000 речи, и 3) на графикону дисперзије (енгл. dispersion plot), који приказује дистрибуцију испитаних елемената у узорку. Предност коришћења програма WordSmith Tools огледа се у томе што генерише регистар речи, па је могуће одредити колико пута се испитани елемент јавља у узорку, као и његово непосредно окружење, односно ужи контекст, што даље омогућава и квалитативну анализу корпуса.

Српски узорак садржи укупно 99358 речи. Слика 1 показује да је учесталост језичких средстава за изражавање интензитета знатно већа него учесталост средстава за изражавање фокуса, као и да је густина испитаних елемената којима се постиже степеновање у виду интензитета већа од густине елемената којима се постиже степеновање у виду фокуса.

Слика 1. Преглед структуре српског узорка

Када је у питању оса интензитета, треба напоменути да се интензификација јавља чешће него квантификација (Графички приказ 1). Најчешћа стратегија која се јавља у оквиру интензификације јесте изолована интензификација – конкретно, коришћење суперлатива попут *најбољи*, *најгори*, *најлепши* и *највећи*. Што се тиче квантификације, најчешће се наилази на квантификаторе *мали*, *много*, *велики*. Када је у питању фокус, писац чешће користи изоштравање него ублажавање. При изоштравању, писац најчешће употребљава придеве *прави* и *нарочити*.

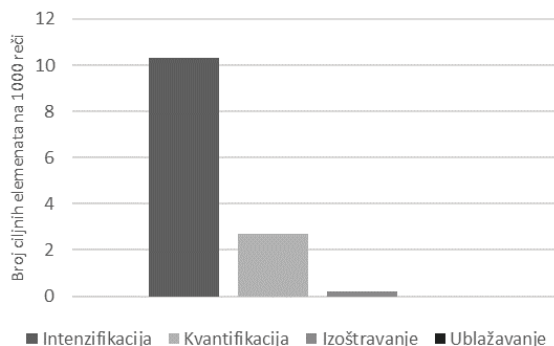

Графички приказ 1. Густина испитаних елемената у српском узорку

Енглески узорак садржи укупно 15569 речи. На Слици 2 може се видети да је учесталост, као и густина испитаних елемената за изражавање степеновања интензитета већа него учесталост, односно густина елемената којима се изражава фокус. Дакле, може се закључити да фокус не игра готово никакву улогу, нарочито када је у питању ублажавање, пошто није забележен ниједан пример у узорку. Као и у српском узорку, аутор користи интензификацију чешће него квантификацију (Графички приказ 2). Као интензификатори такође се најчешће јављају суперлативи попут *best* (срп. *најбољи*) и *highest* (срп. *највиши*), као и максимизатори *always* (срп. *увек*) и *never* (срп. *никада*). Квантификација се најчешће постиже коришћењем прилога попут *many* (срп. *много*) и *several* (срп. *неколико*).

N	File	Words	Hits	per 1,000	Dispersion	Plot
1	Overall	15,569	209	13.42	0.874	
2	<focus> A Cynic Looks at Life	15,569	6	0.39	0.413	
3	<force> A Cynic Looks at Life	15,569	203	13.04	0.873	

Слика 2. Преглед структуре енглеског узорка

Графички приказ 2. Густина испитаних елемената у енглеском узорку

Честа употреба интензификације, као и чешћа употреба изоштравања него ублажавања када је у питању фокус, говори о високом нивоу посвећености писца ономе о чему је реч и у српском и у енглеском узорку, односно може се рећи да је степен улагања писца висок. Такође, функција степеновања у овом случају је и да убеди читаоца у исправност става, вредности или идеја које заступа и да га приволи да тај став, вредности или идеје прихвати. У наставку рада биће више речи о конкретним језичким изразима које Дучић и Бирс користе у ове сврхе приликом степеновања. Квалитативна анализа темељи се на најилустративнијим примерима у узорку и на начину на који су они употребљени у датом контексту.

3.2. Квалитативна анализа

3.2.1. Изолована интензификација

Изолована интензификација (енгл. *isolating*) постиже се једном јединицом која сама има функцију успостављања нивоа јачине. У таква средства спада а) степеновање квалитета модификацијом придева и прилога, б) степеновање процеса уз помоћ прилога и в) компаратив и суперлатив.

Што се тиче ове врсте средстава у узорку, по учесталости се издвајају компаратив и суперлатив, при чему суперлатив превладава, нарочито у српском узорку. Њима се степенују негативна осећања и негативне етичке вредности. Када је реч о осећањима, према теорији вредновања, она се, између осталих, могу тицати човекове екосоциолошке добробити и описана су као осећања сигурности или несигурности. Примећујемо да се суперлативом у корпусу појачава утисак о несигурности коју човек има због пролазности живота и због тога што се у људе не може уздати, као на пример путем степеновања осећања страха, осећања жалости и осећања нетрпељивости према другоме:

1) *Има тренутака када се човек више плаши живота него смрти. То је најгрозније осећање које се може имати. То је врхунац очајања са којег се пада или у смрт или у злочин.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 20)

2) *Људи не смеју остати сами са собом. Често воле чак и друштво глупака, и неваљалаца, чак и свог противника, него да трпе самоћу, а то значи друштво самог себе. Ово је заиста најгорчи парадокс.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 125)

3) *Од свега што је човек посејао, ништа није рађало брже него мржња. Народ се брже фанатизује него васпита.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 48)

4) *The question of human immortality is **the most momentous** that the mind is capable of conceiving.*

(BIRS 1912: 30)

5) *Everywhere death, terror, lamentation and the laughter that is **more terrible than tears** –the fury and despair of a race hanging on to life by the tips of its fingers.*

(BIRS 1912: 17)

Исто тако, компаратив и суперлатив су средства за исказивање судова о понашању људи, њиховим врлинама и манама. У том систему судова о људском карактеру, у узорку препознајемо, пре свега, судове истинољубивости (енгл. veracity), и то о непоштовању и неповерењу између људи, када су нечасни и једни другима наносе зло, као у следећем:

6) *Човек тражи пријатеље кроз цео живот, и онда кад то чини и без доброг плана и без доброг начина. Ово је често и разлог највећих несрећа, јер падамо на лажне пријатеље који су **опаснији од непријатеља**, зато што увек носе маску на лицу и нож у рукаву.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 128)

7) *Зато има и три врсте пријатељства: из дружељубља, из доброљубља и из користољубља. Ово последње је осећање **најниже врсте**, егоистично, пролазно, и садржи исто толико мржње колико и љубави, због чега не може бити ни предметом етике.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 133)

8) ***The highest and rarest** form of contentment is approval of the success of another.*

(BIRS 1912: 43)

9) *Truth is **more deceptive than falsehood**, for it is more frequently presented by those from whom we do not expect it, and so has against it a numerical presumption.*

(BIRS 1912: 41)

При степеновању такође у оквиру вредносних судова истинољубивости, Дучић врло често користи придев *дубок* уз именице за позитивне карактерне особине како би потврдио њихову истинитост, непоколебљивост и далекосежност, као у следећим примерима:

10) *Као што има идеалних љубави међу заљубљеним, има и **дубоких** идејних пријатељстава. Тако су питагористи обожавали свог учитеља Питагору, да су га сматрали богом, и клели се његовим именом. Ученици Сократови су доцније оставили примере сличне овима, и какве свет више није видео, најмање међу хришћанским апостолима који су скоро изреда изневерили Христа.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 141)

11) *Простак сматра да је велико лукавство једина велика памет, страховито и смртоносно оружје против сваког слабијег. Он не може ни да*

замисли да права памет значи само кристализовану доброту и **дубоко** човекољубље.

(DUČIĆ [1932] 2012: 146)

12) *И политичар највећма импонује несребичношћу. Цицерон је био срамежљив и врло славољубив, али је увек имао **дубоко** презирање за новац, и као претор и проконзул био пример некористољубља и хуманости.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 277)

3.2.2. Сливена интензификација

Код сливене интензификације (енгл. *infusing*) степен се не показује једном једином јединицом. Степеновање јачине овде лежи у низу јединица које су семантички сродне, али имају другачији степен, свака већи или мањи од претходне и/или наредне.

У узорку, при опису оних који овај свет чине мрским, Дучић ([1932] 2012) набраја неуравнотежене, ограничене, нечасне и на крају морално искварене људе. Овакви судови спадају у судове о узорности (енгл. *normality*), а пошто су овде негативни, онда се ради о осуди:

1) *Кад се узме колико на свету има **лудака**, затим **глупака**, затим **подлаца**, и најзад безличних и безбојних људи, човек изгуби љубав за живот у таквом отрованом ваздуху. Толико број **наказних** учини да нам овај свет одиста изгледа најгори од свих светова (...)*

(DUČIĆ [1932] 2012: 15)

У следећем пасусу истакнута је благодат похвале нечијих врлина, која поткрепљује и осећање сопствене вредности, насупротив покуди, која код човека изазива горчину. Овде се ради о језику осећања, и то подврсти нерасположења (енгл. *unhappiness*):

2) *Говорите **рђаво** о неком човеку пола сата, и ви сте после тога **несрећни** и **отровани**; а говорите пола сата о њему веома добро, и кад то не заслужује, и ви постанете **мирни** и **блажени**, чак и **поносни** на лепоту својих осећања, или бар на лепоту својих речи.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 19)

У наредном енглеском примеру, Бирс (1912: 11) сликовито исказује презир који има према исквареном слоју људи и нетрпељивост је изречена кроз степен нечистоте, и то енгл. *impurity* – срп. *нечистоћа*, енгл. *scum* – срп. *олош* и енгл. *dregs* – срп. *шљам*:

3) *There are two ways of clarifying liquids – ebullition and precipitation; one forces the **impurities** to the surface as **scum**, the other sends them to the bottom as **dregs**. The former is the more offensive, and that seems to be our way; but neither is useful if the impurities are merely separated but not removed.*

(BIRS 1912: 11)

3.2.3. Максимизација

На скали интензификације највиши степен постиже се такозваним максимизаторима, којима се остварује највећа могућа јачина. У таква средства спадају прилози за уобичајеност, какви су срп. *увек* и енгл. *always* и срп. *никад* и енгл. *never*. Врло често имају хиперболичку тежину јер показују јак доживљај писца пре неголи сталност или понављање. Такви примери из узорка су следећи:

1) *Нема непријатељства разумног и племенитог, него само глупог и ружног. Људи који мрзе, то су најпре глупаци, а за тим кукавице, али **никад** хероји.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 19)

2) *Храбри људи имају ту централну силу изванредно изражену, и зато **увек** погађају пут којим иду; кукавице **увек** иду странпутицом.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 25)

3) *Илузија о животу, то је читав оптимизам космички. Зато је оптимизам одлика младости, а песник је **увек** млад, често и **увек** дете. Све философске школе, кад су биле силне и младе, биле су оптимистичне: и Платонова академија, и Зенонов стоицизам, и Александријска школа.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 205)

4) *Reason is fallible and virtue invincible; the winds vary and the needle forsakes the pole, but stupidity **never** errs and **never** intermits.*

(BIRS 1912: 40)

5) *The untitled savage knows at least why he goes killing, whereas our private soldier is commonly in black ignorance of the apparent cause of quarrel—of the actual cause, **always**.*

(BIRS 1912: 7)

6) *He who would rather inflict injustice than suffer it will **always** have his choice, for no injustice can be done to him.*

(BIRS 1912: 42)

Дучић затим користи максимизаторе *савршено*, *потпуно* и *сасвим* при навођењу негативних карактерних особина људи, или пак целих народа, чиме појачава њихово значење и поручује читаоцу да не постоји могућност алтернатива, као у датим примерима:

1) *Син честитог Фокиона и син племенитог Катона били су **савршено** развратни, а син Гетеов био је **потпуно** блесаст.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 141)

2) *Нарочито тај персијски народ, политички и морално **сасвим** пропао, и **савршено** неспособан за ма какав нови узлет, чак ни за какав нови рат против Грчке.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 239)

3.2.4. Интензификација метафором

Сликовити изрази, и то пре свега метафоре и поредбе, користе се као средство интензификације. Такав је пример алузија на скученост умних и духовних видика у реченици *Мали човек живи у својој глупости безбрижно и спокојно, као свилен црв у својој сјајној чаури* (DUČIĆ [1932] 2012: 161). Часног човека се остали боје због тога што се доследно држи етичких норми и што је у својим назорима непопустљив: *Плашљив човек, пошто је истовремено и зао, мање се боји хероја што је храбар, него што је частан; пошто добро зна да је частан човек одвећ строг у својим суђењима. Дobar човек је **прав као мач**, али и **оштар као мач*** (DUČIĆ [1932] 2012: 253). Када говори о патриотизму, Бирс (1912) љубав према народу и домовини по жестини пореди са заносом и заслепљеношћу, и то *Patriotism is **fierce as a fever, pitiless as the grave and blind as a stone*** (BIRS 1912: 42), док љубав пореди са партијом шаха, али по супротности, у реченици *Love is **unlike chess**, in that the pieces are moved secretly and the player sees most of the game* (BIRS 1912: 42).

3.2.5. Квантитет

Квантификација се у корпусу јавља знатно ређе него интензификација. Под квантификацијом се подразумева скала величине, јачине, броја, и опсега времена и простора и размака у времену и простору. Оно што се мери може бити конкретан предмет или апстракција. У српском узорку се уз апстрактне именице за највиши степен испољавања неке особине јавља придев *огроман*, на пример за степеновање прибраности пред невољом *Једна **огромна количина храбрости** долази човеку од само ове идеје: да увек има још један пут ка срећи, а не само онај којим је дотле безуспешно ишао да је постигне* (DUČIĆ [1932] 2012: 39), или душевног спокојства *Покушајте само један дан говорити лепо о свима људима, а о злим не говорите ни рђаво ни добро, и видећете свој **огромни унутрашњи мир*** (DUČIĆ [1932] 2012: 141). Сасвим супротно, за показивање ниског степена писац користи прилоге *мало* и *ретко* да би се показало да нечега има испод потребне мере или да је то неуобичајена појава, нпр. *Има **врло мало** света срећног у љубави. Љубав направи више несрећних него срећних, и више беде него радости* (DUČIĆ [1932] 2012: 73) и *Човек остари само кад остаре све његове страсти. А ово је **врло ретко** код културних људи* (DUČIĆ [1932] 2012: 184).

У енглеском узорку ради се о конструкцији *so ... that* којом се истиче неизбежна последица или кулминација интензитета неког квалитета, те тако се наглашава замршеност живота у напредним срединама у реченици *Life in civilized countries is **so complex that** men there have more ways to be good than savages have, and more to be bad; more to be happy, and more to be miserable*

(BIRS 1912: 5), или немогућност да се ублажи страх пред снагом природе у реченици *So worthless it is, so unsatisfying, so inadequate to purpose, so false to hope and at its best so brief, that for consolation and compensation we set up fantastic faiths of an aftertime in a better world from which no confirming whisper has ever reached us across the void* (BIRS 1912: 17).

3.2.6. Фокус

Степеновање према прототипичности се примењује на категорије за које се не може утврдити скала. Ради се о јасно ограниченим категоријама код којих је припадање одређено нарочитим критеријумима и испуњеним условима. У овом случају степеновање дејствује тако да таквим категоријама приписује скаларне вредности.

Код фокуса постоје два поступка. У једном се прототипичност јасно означава, па се ради о изоштравању; у другом се дати ентитет описује као маргинални припадник категорије, па се ту ради о ублажавању. Изоштравањем се, уопштено говорећи, исказује позитивна процена, док ублажавање носи негативну процену. У том погледу, када лексика сама по себи има асоцијативну вредност, реторски ефекат зависи од изоштравања или ублажавања. При изоштравању, исказује се највеће улагање писца у ставу према нечему, чиме се жели приволети читалац да тај став прихвати.

С друге стране, када се ублажава лексика негативне асоцијације, онда се писац удаљава од такве асоцијације и исказује се помирљив став и солидарност са онима који могу имати опречан став. Мартин и Вајт (2005: 135–160) објашњавају да, када је ублажена лексика позитивне асоцијације, онда писац показује уздржаност од позитивног суда, и исказује сумњу да таква оцена може бити поуздана и ваљана.

У корпусу који испитујемо углавном се ради о изоштравању, те се уз именице које се односе на позитивне вредности јављају придеви *прави, истински* и *нарочит* у српском узорку, а у енглеском структуре *no such ... as* и *such that*, како би се потврдило да прототипичност заиста важи, односно да се у та својства може веровати и да су она изразита:

1) *Храброст правог хероја је срамежљива, а дрскост бестидних је увек набујита и убојита.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 260)

2) *Гете и Шилер су били такође различни по карактеру, али је њихово пријатељство остало као најлепши документ идејног пријатељства, и један нарочити понос немачке расе.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 135)

3) *Не да се замислити истински уметник који није дубоко частан човек.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 195)

4) *There is **no such** thing here as a science of politics, because it is not to any one's interest to make politics the study of his life.*

(BIRS 1912: 10)

5) *He was one of those few whose goodness and wisdom are **such that** after some time has passed their foolish fellowmen begin to think them gods and treasure their words as divine law; and by millions they are worshiped through centuries of time.*

(BIRS 1912: 12)

Када је реч о ублажавању, у енглеском узорку није пронађен пример, док се у српском узорку издваја неколико примера у којима писац уз именице употребљава израз *некакав*, чиме се дистанцира и читаоцу ставља до знања да му је референт непознат, односно да није сигуран у поузданост приче која следи:

6) *Још стари Хомер помиње **некакав** сок непентис против туге.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 27)

7) *А један пријатељ ми је причао у Мадриду како се **некакав** човек сатима скрушено молио Богу у цркви, али излазећи из цркве, опази недалеко од врата један сребрни свећњак који брзо дограби и сакрије под свој огртач, док га стражари нису ухватили на улици.*

(DUČIĆ [1932] 2012: 151)

4. Закључак

У овом раду истражили смо и анализирали језичке изразе који се односе на степен личног улагања аутора у тврдње и идеје у текстовима који чине узорак, а то су *Благо цара Радована* Јована Дучића и *A Sunic Looks at Life* Емброуза Бирса. Ослањајући се на студију Мартина и Вајта (2005), у оквиру домена степеновања анализирали смо стратегије којима се писци служе како би остварили степеновање квалитета и категорија. Пре свега, квантитативна анализа корпуса показала је да се и у српском и у енглеском узорку степеновање према јачини и количини јавља чешће него степеновање према прототипичности. Осим тога, када је оса интензитета у питању, интензификација се издваја као доминантнија стратегија у поређењу са квантификацијом. Овакви резултати указују на то да степеновање служи за појачавање осећања и ставова према описаним појавама и људима. У том погледу, судећи према квалитативној анализи оба узорка, таквим средствима, који аргументе чине убедљивим, суптилно или очевидно, писци намећу читаоцу свој идентитет и своја самоуверена убеђења, посебно у етичким питањима.

Цитирана литература

- BEDNAREK 2008: BEDNAREK, Monika. *Emotion Talk across Corpora*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008.
- FUOLI i HOMERBERG 2015: FUOLI, Matteo and Charlotte HOMMERBERG. "Optimizing transparency, reliability and replicability: Annotation principles and intercoder agreement in the quantification of evaluative expressions." *Corpora*, 10(3) (2015): 315–349.
- HANSTON 2011: HUNSTON, Susan. *Corpus Approaches to Evaluation: Phraseology and Evaluative Language*. London and New York: Routledge, 2011.
- MARTIN i ROUZ 2003: MARTIN, James R. and David ROSE (eds.). *Working with Discourse: Meaning beyond the Clause*. New York: Continuum, 2003.
- MARTIN i VAJT 2005: MARTIN, James R. and Peter R. R. WHITE. *The Language of Evaluation. Appraisal in English*. Great Britain: Palgrave Macmillan, 2005.
- SKOT 2014: SCOTT, Mike. *WordSmith Tools Manual, Version 6.0*. Liverpool: Lexical Analysis Software Ltd, 2014.
- TOMSON i ALBA HUEZ KARETERO 2014: THOMPSON, Geoff and Laura ALBA-JUEZ CARRETERO (eds.). *Evaluation in Context*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2014.
- VAJT 2011: WHITE, R. R. Peter. "Appraisal." In: Jan Zienkowski, Jan-Ola Östman and Jef Verschueren (eds.), *Handbook of Pragmatics Highlights. Discursive pragmatics*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Pub. Co., 2011.
- VAJT 2015: WHITE, R. R. Peter. "Appraisal Theory." In: Karen Tracy (ed.), *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*. Boston: JohnWiley & Sons, Inc, 2015.

Извори

- DUČIĆ [1932] 2012: DUČIĆ, Jovan. *Blago cara Radovana*. Beograd: Prosveta. [orig.] ДУЧИЋ, Јован. *Благо цара Радована*. Београд: Просвета, [1932] 2012.
- BIRS 1912: BIERCE, Ambrose. *A Cynic Looks at Life*. Kansas: Haldeman-Julius Company, 1912.

Violeta Z. Stojčić
Ema N. Živković

GRADUATION FROM APPRAISAL THEORY IN ESSAYS BY JOVAN DUČIĆ AND AMBROSE BIERCE

In Systemic Functional Linguistics, Appraisal is an interpersonal semantic system which includes resources for assessing meanings through the presentation of the domains of appreciation, judgment, affect or graduation. Graduation, by which “feelings are amplified and categories blurred” (Martin and White 2005), is the resource for scaling ‘up-scale’ or ‘down-scale’, since the domains of attitude and engagement are gradable. Scaling is performed along two axes: a) intensity or amount, labeled force, and b) prototypicality of a category, labeled focus. In Appraisal theory, language of evaluation is viewed as interpersonal since it is constructed to establish or deny solidarity with the addressee. The analysis of graduation in J. Dučić’s and A. Bierce’s essays has offered an account of configurations of evaluation in narrative. The most important element in the analysis of interpersonal meaning is the degree of the writers’ personal investment in the ideas put forward in the texts. This element is dealt with through force, i.e. meanings by which statements are made forceful or weak, and focus, i.e. meanings by which the boundaries of semantic categories are softened or sharpened. In statistical terms, the analysis has suggested that, in the Serbian sample, the density of intensification is higher than the density of focus resources. Furthermore, intensification is more frequent than quantification, especially isolated intensification, since the scaling is most frequently conveyed by an isolated item. Likewise, in the English sample, intensification is more frequent than quantification, realized via superlative as the intensifier. Within Focus, sharpening is more frequent than softening in both samples.

Keywords: Appraisal theory, Graduation, force, focus, Dučić, Bierce